

HRVATSKI DIJALEKTOLOŠKI ZBORNIK 18 (2013)

UDK 811.163.42'366(497.5Zlarin)

Izvorni znanstveni članak

Rukopis primljen 12. XI. 2012.

Prihvaćen za tisak 25. III. 2013.

MARTINA KUZMIĆ

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb

mkuzmic@ihjj.hr

SKLONIDBA IMENICA U ZLARINSKOME GOVORU

U radu se prikazuju glavne morfološke značajke imenica u zlarinskome govoru. Neke od njih pokazuju staro jezično stanje i znatno individualiziraju govor u odnosu na druge južnočakavske i čakavske govore općenito. Ostale imenice karakterizira mlađe jezično stanje nerijetko pod utjecajem govora i dijalekata (novo)štokavske osnovice.

1. Uvod

Opis morfoloških značajki imenica čakavskoga govora mjesta Zlarin u Šibenskoj županiji temelji se na podatcima iz *Upitnika za Hrvatski jezični atlas*. Podatke za *Upitnik* prikupila sam u ljeto 2002. g. od nekoliko ispitanika.

Zlarin je ime jedinog naselja na istoimenom otoku u šibenskom otočju jugozapadno od Šibenika, u kojem živi oko tristo pedeset stanovnika. Zlarin ima četverogodišnju osnovnu školu i župnu crkvu, a stanovnici se bave pomorstvom, uzgojem koralja, ribarstvom, vinogradarstvom, maslinarstvom, stočarstvom i zemljoradnjom (davno su uzgajali ječam i pšenicu). Mlađi ljudi pretežno odlaze na posao u Šibenik koji je privredni i administrativni centar.

Zlarinski je govor čakavski i nalazi se na prijelaznom prostoru između jugoistočnih i jugozapadnih čakavskih govora. Njega se povezuje s ostalim govorima šibenskog otočja¹ čakavske osnovice, ali se od njih razlikuje po nekim naglasnim i fonetskim obilježjima.

U 13. st. u Zlarin se doselilo stanovništvo iz Hercegovine, a u 16. i 17. st. zbog dubljeg prodora Turaka brojne obitelji iz Bosne. U zlarinskom govoru, kao i u ostalim govorima šibenskoga otočja, zbog blizine kopna (osobito grada Šibenika) postoji stanovit utjecaj novoštokavskih govora. Zbog toga se govor starijih i mlađih naraštaja jasno razlikuje, posebno u samoglasničkom inven-

¹ Usp. Šimunović, uvod i karta 2011: 151–152.

taru i realizaciji. Zlarinski govor istraživali su B. Finka i P. Šimunović (Finka 1980: 203–215; Šimunović – Olesch 1983: 131–141).

Ovaj je rad nastavak i proširenje dvaju radova pod naslovom: *Fonološki sustav govora Zlarina* (Đidara 2003: 33–47) u kojem se opisuje samoglasnički, suglasnički i prozodijski sustav čakavskoga ikavskog govora mjesta Zlarin kraj Šibenika i *Glagolski sustav zlarinskoga govora* (Kuzmić 2004: 253–260) u kojem se analiziraju glavne morfološke značajke glagolskih oblika govora Zlarina na temelju literature i terenskih bilježaka iz 2002. godine.

Radi cjelovitijeg prikaza zlarinskoga govora odlučila sam zadrijeti u morfologiju imenica. Polazište u određivanju pripadnosti imenica pojedinim sklonidbenim obrascima temelji se na jezičnopovijesnom, dijakronijskom modelu (Jurišić 1992, Damjanović 2003). U odnosu na Jurišićevu podjelu imenica u šest skupina (*o*-osnove m. i sr. roda, *jo*-osnove m. i sr. roda, *a/-ja*-osnove, *i*-osnove, *u*-osnove i konsonantske osnove), ovaj rad sadrži samo četiri skupine, bez posljednjih dviju osnova, zato što su se one uglavnom izgubile prešavši u glavnu promjenu imenica muškog i srednjeg roda. Glavni je cilj ovoga rada pokazati koliko se starih osobina čuva u sklonidbi imenica zlarinskoga govora.

2. Imenice

U zlarinskome govoru imenice su, kao i u drugim hrvatskim govorima, određene rodom (m., ž. i sr. r.), brojem (jd. i mn.) i padežom (sedam padeža).

2.1. Imenice muškoga roda

Imenice muškoga roda stopile su se u jedinstvenu sklonidbu, tek s ponekim morfološkim utjecajem ostalih starih sklonidbi.

Sklonidbeni obrazac:

	jednina		množina
N	-ø/-o/-e	N	-i/-ovi ² /-evi
G	-a/-e	G	-ov/-ev/-i ³ /-ø
DL	-u/-i	DLI	-ima/-ovima
A	-ø/-a/-u	A	-e
V	-u/-e/-o ⁴	V	-i/-ovi
I	-un/-on		

² Finka (1971: 42) navodi: "Samo se u tragovima čuvaju ostaci nekadašnje u-promjene muškoga roda (npr. -ovi u N pl.)."

³ Finka (1971: 42) navodi: "Jednako se uglavnom izgubila i i-deklinacija muškoga roda, čuvajući i ona samo neke tragove (npr. G pl. *ľudi, puti, gosti, zvěri, nohti, črvĩ*)."

⁴ Šimunović (1977: 29) spominje da se u čakavštini srednjodalmatinskih otoka u V jd. usporedo upotrebljavaju nastavci -u, -e i -o, npr. *šĩnu, svĩtu; Isĩse, sĩne; sĩnka*.

N jd.: Nastavke *-o, -e* imaju hipokoristična osobna imena tipa *Jërko, Jõso, Ròko, Srètko; Ānte, Īve, Māte, Stīpe, Šīme*, a nulti je nastavak u svih ostalih imenica muškoga roda kojima osnova završava suglasnikom: *zûb, mîsēc, kopāč, kòzliť, grād, snîg, vřx, slavřj, žůľ, pòtok, stòľ, dīm, dān, būbań, konòp, vîtār, pàs, čenāš* 'kralježak', *cvît, kròv, kukùruza, nòž*.

G jd.: U *G jd.* za sve je imenice nastavak *-a*, npr. *grāda, snīga*. Za hipokoristična osobna imena tipa *Ānte, Īve, Māte*, nastavak jest *-e*.

D jd.: U *D jd.* za sve je imenice nastavak *-u*, npr. *grādu, snīgu*. Za hipokoristična osobna imena tipa *Ānte, Īve, Māte*, nastavak jest *-i*.

A jd.: Nastavak *-a* je u imenica koje označuju što živo (*skùlara* 'učenika', *čovika, lupěža, strīca, Jivāna*), a nastavak *-ø* u imenica koje označuju što neživo (*zûb, nòž, dān, vrāt, načīn, posā* 'posao'; *krāj*). Nastavak *-u* dolazi u osobnih imena s *N jd.* na *-e*, npr. *Stīpu, Āntu, Šīmu* i ona se sklanjaju kao imenica žena.

V jd.: Nastavak *-u* imaju imenice kojima osnova završava na palatal, npr. *mûžu, mlādītu, prijatēlu*. Nastavak *-e* dolazi u imenica koje na završetku osnove imaju palatal i u imenica koje imaju nepalatal, npr. *čòviče, Bòže, strašřivče, siromāše; čobāne, brājine* 'brate'⁵. U hipokoristika su jednaki nastavci u *V* i *N*, a različita je prozodija, npr. *V Ānte, Šīme, Stīpe* u odnosu na *N Ānte, Šīme, Stīpe*. Vokativ imenice *otāc/tāc* ne rabi se; njega u komunikaciji zamjenjuje *V jd.* nepotvrđene imenice **tāta* koji glasi *tāto*. Vokativ imenice *sīn* ne rabi se; njega zamjenjuje druga osnova koja glasi *sīnko*.

L jd.: U *L jd.* za sve je imenice nastavak *-u*, npr. *grādu, prāgu, přstu, rātu, snīgu, vřxu, zīdu, zūbu; mîsēc, dāžu* 'kiši', *rāju, škòľu* 'otoku'. To je mlađi nastavak, nastao prema *L jd.* im. m. r. *u*-osnova. Prema novijem tumačenju (Matasović 2008: 185) taj je nastavak mogao nastati analogijom prema *D* jednine. Nastavak *-u* dolazi u osobnih imena s *N jd.* na *-o*, npr. *Ròku*, a nastavak *-i* u osobnih imena s *N jd.* na *-e*, npr. *Ānti*.

I jd.: Stariji nastavak *-on*⁶ čuva se u svega nekoliko riječi tipa *zûbōn, òcon*⁷ (uz *òcun*), *bròdon* (uz *bròdun*), a u većine je imenica došlo do prijelaza *ō → ū*

⁵ U žirjanskome govoru *V jd.* im. m. r. također ima poseban oblik kao i u književnome jeziku, npr. *brāte, tovarē; glāvāru, prijatēlu*, usp. Finka – Šojat 1968: 164.

⁶ U zlarinskome govoru postoji mogućnost da se *-n* u zatvorenom slogu u poziciji samoglasnik + *-n* ostvaruje s prethodnim vokalom kao nazalizirana varijanta tog vokala, usp. Đidara 2003: 35.

⁷ Duga je kvantiteta iza naglaska očuvana ili joj je obilježje zatvoreni izgovor samoglasnika u manjinskome idiomu zlarinskoga govora, usp. Đidara 2003: inventar str. 34 i podrijetlo samoglasnika str. 37, 38. Vokal *o* u nenaglašenom dočetu *-on* zatvoren je i u im. ž. i sr. roda. Šimunović (1977: 29) je zabilježio da je vokal *o* u nastavku *I jd.* zatvoren u nekim naseljima na Braču, npr. *òcon*.

u zatvorenom slogu ispred $-n^8$ pa je dobiven nastavak $-un$ u palatalnih i nepalatalnih osnova, npr. *mûžun*, *koñũn*, *mišun*, *jêžun*, *ključũn*; *mixũrun*, *čobãnun*, *zêcun*, *lũgũn* ‘čadom’.⁹

N mn.: Najfrekventniji je nastavak $-i^{10}$ tj. kratki oblici množine (*nòsi*, *zîdi*, *sòkoli*, *gòlũbi*, *gòsti*; *bŕci*, *òci*, *strîci*, *ključĩ*, *nôžĩ*, *vũci*, *zêci*, *miši*, *brîzi*, *krãji*, *snîzi*, *bûbñĩ*),¹¹ ali ima i dugih oblika množine. Nastavak $-ovi$ čuvaju imenice nekadašnjih *u*-osnova tipa *sinovi*, ali ga dobivaju i jednosložne imenice glavne promjene, npr. *didovi*, *rũbovi* ‘šavovi’, *Dũxovi*. Imenica bivše *u*-osnove *võ* ‘vol’ ima kratku množinu *võli*.

Tip imenica (i apelativi i etnici) koje su se u ishodišnom jeziku tvorile sufiksom $-(j)anĩn$ u zlarinskome govoru tvore se neproširenim sufiksom $-(j)an$ i u N mn. također imaju nastavak $-i$, npr. *křšťãni*, *Přvĩtãni*, *Zablãtãni*, *Krãplãni*, *Zlãriĩnãni*, *Šepuriĩnãni*.

G mn.: Nastavak $-ov^{12}$ dolazi iza nepalatala i najfrekventniji je nastavak. Taj nastavak dolazi podjednako u imenica bivših *u*-osnova (*sinõv*, *võlõv*) i imenica glavne promjene, npr. *mišõv*, *krãjõv*, *jazikõv*, *lãktõv*, *konõpõv*, *põslov*, *vũkõv*, *řixõv* ‘oraha’, *vřtľõv*, *grëbov*.

Nastavak $-ev$ dolazi iza palatala, npr. *mišëv*, *krãjëv*, *prãjčĩtev*, *pilitëv*, *mladĩtev*. Dakle, iza palatala se mogu ostvariti oba gore navedena nastavka.

Nastavak $-ĩ^{13}$ je rijedak i dobivaju ga imenice glavne promjene analogijom prema G mn. *i*-osnova tipa *gosti*, npr. *zũbĩ*, *misëcĩ*, *dĩli* ‘dijelova’.¹⁴ Taj nastavak dobivaju imenice koje označuju količinu, odnosno mjeru, ili stoje uz riječi koje

⁸ O prijelazu $\bar{o} \rightarrow \bar{u}$ u zatvorenom slogu ispred $-n$ || $-m$ u zlarinskome govoru usp. Đidara 2003: 35.

⁹ U žirjanskome govoru također je primarni nastavak $-un$ (u pojedinim je primjerima zabilježen nastavak $-in$ i $-om$), npr. *brãtun*, *čovĩkun*, usp. Finka, Šojat 1968: 164.

¹⁰ Šimunović (1977: 29) je zapisao: “Sve imenice m. roda imaju kratku množinu: *snĩzi*, *nõžĩ*, *zĩdi*, *põšli*, *trõški*, *kolcĩ*, *kiũnci* – suglasnici /k/, /g/, /h/ mijenjaju se ispred /i/ u /c/, /z/, /s/: *vrõzi*, *junõcĩ*, *dũsi*, ali ne dosljedno...” Finka (1980: 212) je zabilježio: “U imenica m. roda u načelu je samo tzv. kratka množina, tj. nema tzv. duge množine: *zĩdi*, *bõri*, *šĩpci*.”

U šepurinskom govoru ni jedna imenica muškoga roda nema duge množine, usp. Kursar 1972: 121.

¹¹ Šimunović – Olesch (1983: 131) također spominju kratke oblike množine u muškome rodu, a kao primjere navode N mn. *zĩdi*, *bõri*, *brõdi*.

¹² Nastavak $-ov$ za G mn. im. m. r. spominju i Šimunović – Olesch (1983: 131). Finka (1980: 212) spominje nastavak $-o(v)$, npr. *ĩmã bõřõ*, *prãjčõ*. To se $-ov$ zbog labavog izgovora glasa *v* na kraju riječi i sloga može realizirati kao $-o$.

¹³ Finka spominje da imenice m. roda tipa *dĩnar* imaju u G mn. nastavak $-i$, usp. Finka 1980: 212.

¹⁴ U šepurinskom govoru u G mn. m. r. zabilježeni su nulti i nastavak $-o$, a u nekim imenicama i nastavak $-ĩ$, npr. *brodĩ*, *ľjudĩ*, *pãri*, usp. Kursar 1972: 121.

označuju mjeru.¹⁵

Nulti se nastavak u imenica glavne promjene čuva rijetko. U imenica s nepostojanim *a*, ono se u ovom padežu umeće u oblicima s nultim nastavkom, npr. *konâc*, *jañâc*, *bravîñâc* ‘mravi’.

DLI mn.: prevladavaju sinkretički oblici s novijim nastavcima *-ima/-ovima*. Nastavak *-ima*¹⁶ mlađi je nastavak koji je nastao kontaminacijom množinskoga oblika dativa *-im* sa završnim *-a* iz dativa i instrumentala dvojine (Jurišić 1992: 128).

Nastavak *-ovima* zabilježen je samo u primjeru *sinovima*, a u svim drugim imenicama bivših *u*-osnova (*võlima*) i glavne promjene imamo nastavak *-ima*, npr. *přstima*, *zubîma*, *nòxtima*, *přijatelîma*, *vřtlîma*, *lâbudîma*; *břcima*, *kòhîma*, *nòžîma*.

A mn.: U govoru se izgubila opreka po palatalnosti tako da sve imenice muškoga roda imaju nastavak *-e*¹⁷ prema palatalnim osnovama, npr. *gòste*, *řixe* ‘orahe’, *lîkove*, *siromâxe*, *řibâre*; *mladîte*, *tîte*.

V mn.: U *V mn.* za sve je imenice nastavak *-i*, npr. *nòsi*, *zîdi*, *sòkoli*.

Imenica *lûdi* sklanja se ovako: *N lûdi*, *G lûdi*, *D lûdîma*, *A lûde*, *I lûdîma*.

2.2. Imenice srednjega roda

Sklonidbeni obrazac:

	jednina		množina
NAV	<i>-o/-e</i> ¹⁸	NAV	<i>-a</i>
G	<i>-a</i>	G	<i>-o/-ov</i>
DL	<i>-u</i>	DLI	<i>-ima</i>
I	<i>-on/-en/-un</i>		

NAV jd.: U imenica nepalatalnih osnova ostvaruje se nastavak *-o*, npr. *òko*, *ùxo*, *dřvo*, *lîto*, *sělo*, *tîlo*, *blâgo* ‘stoka’, *câklo* ‘staklo’, *kolîno*, *sîto*, *jûtro*, *mîsto*, *zvòno*, *přsmo*, *gñîzdo*, *bogâstvo*, a nastavak *-e* u imenica kojima osnova završava palatalnim suglasnikom, npr. *pòle*, *godîšte*, *pramalîte* ‘proljeće’, *zdrâvle*, *vesěle*, *křšťěne*. Zbirne imenice imaju također nastavak *-e*, npr. *gòzjě* ‘gvožđe, željezo’,

¹⁵ Finka (1971: 46) za čakavsko narječje spominje nastavak *-i(h)* uz riječi koje znače mjeru ili količinu, npr. *lûdi(h)*, *puti(h)*, *čřvi(h)* kao ostatak oblika *i*-deklinacije m. roda.

¹⁶ Šimunović (1977: 30) napominje da su u čakavštini srednjodalmatinskih otoka danas ujednačeni *D*, *L* i *I mn.* nastavkom *-ima*.

¹⁷ Finka (1971: 46 i 1980: 212) također navodi nastavak *-e* kao najčešći u *A mn.* m. r., npr. *grade*, *brode*, *otoke*; *kraje*, *přijatele*, *lopiže* i *bižâte*, *kâñce*, *zûbe*.

¹⁸ Iste nastavke navodi i Šimunović (1977: 34–35) za čakavštinu srednjodalmatinskih otoka.

sûde, grôžje, lište, cvîte, gřmle, prûte, třšje, drřvle, korřne.

G jd.: U imenica bivših konsonantskih (*n-* i *t-*osnova) osnova uobičajeni su sufiksi *-en-* i *-et-*, npr. *dřte*¹⁹ – *ditěta*, *těle* – *tělěta*, *vrěme* – *vrěmena*, *râme* – *râmeņa*, *řme* – *řmena*, *sřme* – *sřmena*, *třme* – *třmena*, *vřme* – *vřmena*. U imenica bivših *s-*osnova izostaje sufiks *-es-*, npr. *slôva*.

L jd.: prevladava novi mlađi nastavak *-u* u imenica palatalnih i nepalatalnih osnova, npr. *râmenu*, *mřiku*, *susěstvu*, *ôku*, *pôlu*, *sûncu*, *stolřtju*, *godřřtu*.

I jd.: U imenica nepalatalnih osnova nastavak je *-on*, npr. *řmenon*, *ditěton*, a u imenica kojima osnova zavrřava palatalnim suglasnikom nastavak je *-en*, npr. *ûřen*. Zabilježen je i nastavak *-un*, npr. *ôruřjun*, *jajřun*, *přtřun*, *môrun*, *slôvun*, nastao vjerojatno kao i u imenica m. roda prijelazom *ô* → *û* u zatvorenom slogu ispred *-n*.

NAV mn.: nastavak je *-a*, npr. *sěla*, *raměņa*, *kolřna*, *gřnřzda*, *dřva*, *stâbla*; *pôla*, *jăja*, *plřta*.

G mn.: u im. sr. r. većinom se čuva stari nulti nastavak u *G mn.*, npr. *ramřn*, *kôlřn*, *vrimřn*, *vrăt*, *dřv*, *gôdřřř*, *řřt*. Imenica s nepostojanim *a*, kao npr. *lěbro* ‘rebro’, u *G mn.* glasi *lěbăr*.

Nastavak *-ov* u *G mn.* nastao je analogijom prema sklonidbi im. m. r. glavne promjene, npr. *krřlôv*, *mřřtôv*, *zvônôv*.

DLI mn.: Prevladao je mlađi nastavak *-ima*, npr. *zvônima*, *lěbrima*, *sělima*, *krělima* ‘krilima’, *dřvima*; *pôlima*, *krăjima*.

Po množinskoj paradigmi sklonidbe imenica srednjeg roda sklanjaju se pluralia tantum: *řřtă*, *vrăta*, *ňřdra*, *křřřta* itd. (*G mn.* *řřt*, *vrăt*).

2.3. Imenice ženskoga roda

Imenice ženskoga roda mijenjaju se po *a*-osnovama i po *i*-osnovama.

2.3.1. *a*-osnove

Po ovoj se promjeni sklanjaju imenice ženskoga gramatičkog roda te neke imenice muškoga prirodnog roda, koje u *G jd.* imaju nastavak *-e*.

¹⁹ U mn. dolazi zbirna imenica *dřca* koja se mijenja kao im. ž. r. u jednini.

Sklonidbeni obrazac:

	jednina		množina
N	-a	NAV	-e
G	-e	G	-ø
DL	-i	DLI	-ama/-ami ²⁰
A	-u		
V	-o/-a/-e		
I	-un/-on		

N jd.: Hipokoristična ženska imena također imaju nastavak -a, npr. *Tômica, Šínka, Nâta, Ivànica, Maríja, Srětka, Míra, Ántula, Běpa, Nâda, Jěrka*.

Imenice ženskoga roda nekadašnjih *v*-osnova izjednačile su se u paradigmatu s imenicama *a*-osnova. One također u N jd. imaju nastavak -a kao i imenice glavne promjene, npr. *críkva, sirōtva, skòrušva, lókva, mûrva, sekŕva*.

G jd.: Ukinuta je opreka po palatalnosti (*a* / *ja*-) u korist palatalnoga nastavka -e,²¹ npr. *rūkě, sestrě, ženě, živke* 'zipke', *kvasine* 'octa', *kozě, kràve, mǎške; črîšné, kopàné, kuće, zěmlě, vòle, sùkně, želozije* 'ljubomore'.²²

DL jd.: U im. ž. r. glavne promjene dolazi nastavak -i (na mjestu nekadašnjega *-ě za nepalatalne i *-i za palatalne osnove) izjednačenjem prema palatalnim osnovama,²³ npr. *besîdi, rûki,*²⁴ *dǎski, stîni, gûski, nôgi; kopàni, kući, divôjci, grîšnici, drǎči, zěmli, šětni, pětí*.

A jd.: nastavak je -u za palatalne i nepalatalne osnove, npr. *glǎvu, rûku, grědu, dǎsku, trǎvu; sriću, nedlǐlu, šětnu, kuću, pòstělu, šenicu, dûšu*.

V jd.: U V jd. izgubila se opreka po palatalnosti (-o/-e) i prevladao je nepalatalni nastavak -o²⁵, npr. *divôjko, cûro, gòspojo*.

²⁰ Ni u žirjanskom govoru nije zabilježen stari oblik L mn. na -ah, nego -ma, -man i instrumentalni nastavak -ami, usp. Finka – Šojat 1968: 167. U žirjanskome govoru redovito je u I mn. nastavak -ami, a iznimno se i taj oblik izjednačio s oblikom D i L mn., npr. *ribama, kŕpama*, usp. Finka – Šojat 1968: 167.

²¹ Finka (1980: 212) je također zabilježio da je u G jd. im. ž. r. prevladao oblik „mekih“ osnova, npr. *jaglě, bōjě*.

²² Finka (1971: 48) je primijetio da je u manje arhaičnim govorima izjednačenje prema palatalnim osnovama.

²³ Finka (1971: 48) navodi da u govorima u kojima je nastalo izjednačenje zbog ikavskog refleksa *jata* (pretežno jugoistok), obično je samo završni morf -i prema palatalnim osnovama, npr. *žení, dûši*.

²⁴ Šimunović (1977: 37) je zabilježio da se u D i L jd. velari *k, g, x* mijenjaju u *c, z, s* u starijih govornika u odnosu na mlađe govornike kod kojih se često čuju neizmijenjeni oblici, npr. *nogŕ, jûhŕ, lûkŕ*.

²⁵ Nastavak -o u V jd. ž. r. navodi i Šimunović (1977: 37), npr. *dûšo, hûdoba, srǎmoto, sěstro, žěno*.

U ženskih osobnih imena vokativ je jednak nominativu, tj. ima nastavak *-a*, npr. *Nâta*, *Marlja*, *Tômica* ili *-e*, npr. *Mâre*.

I jd.: Prevladava nastavak *-un* koji je dobiven nakon prijelaza $\bar{o} \rightarrow \bar{u}$ u zavtorenom slogu ispred *-n*, kao i u imenica muškoga roda, npr. *rūkŭn*, *jaglŭn*, *golubicun*, *zličicun* ‘žličicom’; *kòkošun* (N jd. *kòkoša*²⁶), *bŭžun* ‘rupom’.

Postoji mogućnost da se *-n* iz nastavka s prethodnim vokalom ostvari i kao nazalizirana varijanta tog vokala, npr. *nogŭ*, *jábukŭ*.

Nastavak *-on*²⁷ u imenica ž. r. nastao je analogijom prema I jd. im. m. r. glavne promjene i u rijetkim je primjerima potvrđen, npr. *mâteron*.

Imenica *kŭv* u I jd. glasi *kŭvŭn* s nastavkom *-jun* u kojem je *-ju* izvorni nastavak bivših *v*-osnova, a *n* je dodano analogijom prema im. ž. r. glavne promjene.

G mn.: U G mn. čuva se stari nastavak *-ø*,²⁸ npr. *rŭk*, *nŏg*, *lisŭc*, *bŭx*, *jábuk*, *zvŭzd*.

U imenica sa suglasničkim skupom na završetku osnove u G mn. umeće se *-a*, npr. *dasŭk*, *divŏjŭk*, *ovŭc*, *mačŭk*, *gŭsŭk*, *črŭšaŭ*, kao i kod imenica nekadašnjih *v*-osnova, npr. *smŏkav*. Zanimljiv je oblik *sŭdŭjav* (N jd. *sŭdela*), *mŭndujav* ‘badema’ (N jd. *mŭndula* ‘badem’) koji nastaje analogijom prema *smŏkav* ili ukrštanjem (kontaminacijom) nastavaka *-a* iz ž. roda i *-ov* iz m. roda.

Imenica *dica* sklanja se kao imenica ž. r. u jednini (DL *dŭci*, A *dŭcu*, I *dŭcon*), ali javlja se i u množinskoj paradigmi samo u genitivu s nastavkom *-ev*, npr. *dŭcŭv* (uz oblik *dŭce*).

DLI mn.: U DLI mn. prevladava mlađi nastavak *-ama*²⁹ prema dvojinskom dativno-instrumentalnom nastavku imenica ženskoga roda, npr. *ženŭama*, *ovcŭama*, *gŭskama*, *košŭinama*, *nogŭama*, *daskŭama*, *stinŭama*, *bičŭvama* ‘čarapama’, *besidama*; *gradŭlama* ‘roštilju’, *moxŭnŭama* ‘mahunama’, *kŭtŭama*.

U D mn. u *kokošŭmi*, u L mn. *rukŭmi* nastavak *-ami* nastao je analogijom prema I mn. glavne promjene im. ž. roda.

A mn.: nastavak je *-e* za palatalne i nepalatalne osnove, npr. *nŏge*; *mriže*.

Po jedninskoj se paradigmi ove sklonidbe mijenjaju zbirne imenice *brŭta* i *dica* (D *brŭti*, *dŭci*).

²⁶ Imenica *kokoš* u zlarinskome govoru, kao u mnogim čakavskim govorima, dobila je nastavak imenica *a*-deklinacije, usp. Finka 1971: 49.

²⁷ Finka (1971: 48) navodi da je u I jd. najčešće *-om* (eventualno $> -on > -ø$ ili *-um > -un > u*) gdje je dočeto *-m* prema analognom *-m* u muškom i srednjem rodu.

²⁸ Nastavak *-ø* u G mn. im. ž. r. u primjeru *dŭsak* navode i Šimunović, Olesch (1983: 131). Finka (1980: 212) također spominje nastavak *-ø* u G mn. ž. r., a kao primjere navodi: *ovŭc*, *prŭsŭk*, *kŏkŏš*.

²⁹ Finka (1971: 49) također spominje da u čakavskome narječju ima simplifikacija pa D, L i I mn. završavaju na *-ami* (stari množinski instrumentalni završetak) ili *-ama*.

2.3.2. *i*-osnove

Po ovoj se paradigmi sklanjaju imenice ženskoga gramatičkog roda koje u N jd. imaju nastavak -ø, npr. *pàmet*, *glâd*, *žûč*, *žâlōst*, *lâž*, *mâst*, *sô* ‘sol’, *râž*, *věčēr*, *nôť*, *zàpovid*.

Sklonidbeni obrazac:

	jednina		množina
NAV	-ø	NAV	- <i>i</i>
GDL	- <i>i</i>	G	- <i>i/-iv/-ij</i>
I	- <i>ju</i>	DLI	- <i>ima</i>

I jd.: Nastavak -*ju* najčešće je zabilježen u primjerima s provedenom jotacijom, npr. *mâšću*.

DLI mn.: dočetni morfi D, L i I mn. izjednačeni su primivši nekadašnji dativno-instrumentalni morf -*ma* (usp. Finka 1971: 49).

Imenice *ôci* i *ûši* u množini se sklanjaju kao im. ž. r. *i*-osnova (NAV *ôci*, *ûši*, G *očiv/očij*, *ušiv*, DLI *očima*, *ušima*). Postanje nastavka -*iv* u G mn. moguće je protumačiti na dva načina, od kojih je vjerojatnije prvo tumačenje: 1. u starome dvojinjskom obliku *očiju*, *ušiju* izgubilo se *j* između dvaju vokala, -*u* > -*u* > -*v*. Dakle, **očiju* > **očiu* > **očiu* > *očiv*; 2. na već gotovi oblik *ôci* dodano je -*v* analogijom prema nastavku -*ov/-ev* za G mn. im. m. roda. Nastavak -*ij* u *očij* nastao je otpadanjem *u* iz staroga nastavka -*iju*.

U G mn. *i*-osnova dolazi samo stari nastavak -*i* (nema -*iju*), npr. *vŕsti* i *òsti*.

2.3.3. Imenice *màti/màt* i *ťi*

Kao i u drugim hrvatskim govorima, u deklinaciji se imenica *màti/màt* i *ťi*, osim u N jd., osnova proširuje sufiksom -*er*-, a u imenice *ťi* u kosim padežima otpada -*i* iz osnove: G *màtere*, *ťerê*, D *màteri*, *ťeri*, A *màter*, *ťer*.

U zlarinskome govoru obrazac sklonidbe imenica *màti/màt* i *ťi* je ovaj:

jednina			
N	<i>màti/màt</i>	N	<i>ťi</i>
G	<i>màtere</i>	G	<i>ťerê/ťerê</i>
DL	<i>màteri</i>	DL	<i>ťeri</i>
A	<i>màter</i>	A	<i>ťer/ťer</i>
V	_30	V	-
I	<i>màterun/màteron</i>	I	<i>ťerŭn</i>

³⁰ Bjažić za imenice *màti* i *ťi* bilježi V jd. *màjo* i *ťerce*, usp. Bjažić 2004: 94. Iste oblike za V jd. zabilježili su Finka i Šojat u žirjanskome govoru, usp. Finka – Šojat 1968: 166. Zabilježila sam oblik *mā* N jd. ‘mama’ (terenska istraživanja 2002. g.).

množina			
N	-	N	<i>tèri</i>
G	-	G	<i>terĩ</i>
DI	-	DI	<i>tèrima</i>

Dakle, imenice nekadašnje *r*-osnove *màti* i *ti* čuvaju u kosim padežima sufiks *-er-*, ali im je promjena u jednini uglavnom po *a*-deklinaciji, osim N, A i V jednine.

2.4. Dvojina

Dvojina je kao oblična kategorija nestala, a njezini se tragovi čuvaju samo uz brojeve dva, tri i četiri, npr. *dvâ, trî, četire dida; dvî, trî, četire bâte* (usp. Đidara 2003: 46).

3. Zaključak

Zajedničke morfološke osobitosti u sklonidbi imenica m. i sr. roda jesu: isključivi mlađi nastavak u L jd. i dominantni mlađi nastavci u D, L i I množine. Razliku pronalazimo u G mn. – u imenica m. roda dominiraju mlađi oblici, a u imenica sr. roda stariji oblik. Obje sklonidbe pokazuju izrazitu pomlađenost. Starije stanje u imenica m. i sr. roda najbolje se čuva u I jd. te N i G množine (u im. m. roda rijetko, a u im. sr. roda često).

Sve imenice ž. roda, bile palatalne ili nepalatalne, imaju istu sklonidbu prema palatalnim osnovama, osim u V jd. te I jd. u kojemu je nastavak dobiven nakon prijelaza $\bar{o} \rightarrow \bar{u}$ u zatvorenom slogu ispred *-n*, analogijom prema imenicama muškoga roda. U množinskoj paradigmi prevladavaju mlađi oblici, osim u G mn. koji čuva staro stanje. U G mn. nema nastavka *-a* (žena) koji se pod utjecajem štokavštine javlja u drugim govorima. U DLI imenica *i*-osnova ž. roda potvrđeni su mlađi oblici nastali prema DI dvojine imenica *i*-osnova ž. roda.

Literatura

- BARIĆ, EUGENIJA i dr. 1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- BJAŽIĆ, SLAVKO – ANTE DEAN 2002. *Zlarin. Kratka povijest i rječnik*. Zagreb: Prometej.
- BJAŽIĆ, MLADEN 2004. *Zlarinski čaiku*. Zagreb: Društvo hrvatskih književnika.
- BROZOVIĆ, DALIBOR 1998. Čakavsko narječje. *Hrvatski jezik* [ur. Mijo Lončarić]. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, 217–230.
- DAMJANOVIĆ, STJEPAN 2003. *Staroslavenski jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- ĐIDARA, MARTINA 2003. Fonološki sustav govora Zlarina. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 29, 33–47.
- FINKA, BOŽIDAR – ANTUN ŠOJAT 1968. Govor otoka Žirja. *Rasprave Instituta za jezik*, 1, 121–220.
- FINKA, BOŽIDAR 1971. Čakavsko narječje. *Čakavska rič* 1, 11–71.
- FINKA, BOŽIDAR – MILAN MOGUŠ 1977. Karta čakavskog narječja, u: Moguš, Milan 1977. *Čakavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga, str. 97.
- FINKA, BOŽIDAR 1980. O zlarinskom govoru. *Narodna umjetnost: Godišnjak Zavoda za istraživanje folklora IFF* 17, 203–215.
- HOZJAN, SNJEŽANA 1992. Govor Krasa na otoku Krku (deklinacija). *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, 18, 43–55.
- JURIŠIĆ, BLAŽ 1992. *Nacrt hrvatske slovnice. Glasovi i oblici u povijesnom razvoju*. Zagreb: Matica hrvatska.
- KURSAR, ANTE 1972. Zabilježbe o govoru u Šepurini na otoku Prviću. *Čakavska rič* II/2, 113–154.
- KUZMIĆ, MARTINA 2004. Glagolski sustav zlarinskoga govora. *Čakavska rič*, XXXII, 2, 253–260.
- LISAC, JOSIP 2009. *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- MATASOVIĆ, RANKO 2008. *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- MOGUŠ, MILAN 1977. *Čakavsko narječje. Fonologija*. Zagreb: Školska knjiga.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 1977. Čakavština srednjodalmatinskih otoka. *Čakavska rič*, VII, 1, 5–62 + karta.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR – REINHOLD OLESCH 1983. *Čakavisch-deutsches Lexicon. III. Teil. Čakavische Texte, Slavistische Forschungen 25/3* [ur. Petar Šimunović i Reinhold Olesch]. Köln – Wien: Böhlau – Verlag, 131–141.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2011. *Čakavska čitanka*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

ŠOJAT, ANTUN – BOŽIDAR FINKA 1973. Obalna toponimija zadarsko-šibenskoga kopna i šibenskog otočja. *Onomastica jugoslavica* 3–4, 27–64 + karta.

The Declension of the Nouns of the Speech of Zlarin

Summary

In this paper, the main morphological characteristics of the nouns of the Zlarin speech have been described. Some of them are relics from old language evolution. They considerably individualize this speech in comparison with other southern Čakavian ones, as well as the Čakavian dialects in general. Some of them show the new language evolution under the influence of the Štokavian dialects.

Ključne riječi: Zlarin, čakavski, sklonidba imenica

Key words: Zlarin, Čakavian, declension of nouns